

ТУПТАЛОВА РЕДАКЦІЯ ЖИТТЯ СВЯТОЇ ТЕКЛІ¹

Дарія СИРОЇД

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000*

Розглянуто редакцію «Життя святої Теклі», яку написав для своїх Четій Міней Димитрій Туптало, у контексті літературної історії текстів про святу Теклю. Ключем до розуміння Тупталової редакції є вибір елементів сюжету і його корегування слугують поклики на маргінесах. Їх співставлення з основним текстом дає можливість побачити, як апокрифічний сюжет перетворюється в агіографічний.

Ключові слова: парафраза, метафразис, маргінес, джерела, Отці Церкви, апокриф, агіографія.

Життя святої Теклі у Тупталових Четях Мінеях належить до тої групи текстів, які святий переписав, опираючись на численні джерела, засвідчені на маргінесі; тобто запропонував читачеві свою версію (редакцію) життя святої. Так свт. Димитрій робив з текстами про особливо важливих (популярних чи близьких йому) святих. У випадку з Теклею Д. Туптало міг мати ще й додаткові підстави для збирання і вивірення матеріалу, а відтак свого компонування життя, оскільки постать святої рівноапостольної Теклі, найперші свідчення про яку дійшли до нас в апокрифічних «Діяннях апостолів», оповита легендарністю.

Цей приклад Тупталового метафразису стає в ряд довгої літературної історії переповідання, чи власне парафрази, яка супроводжувала сприймання постаті святої протягом століть [17]. І свт. Димитрій продовжує певну традицію трактування образу святої Теклі.

Свята Текля і її літературна історія. Про святу Теклю розповідають апокрифічні «Діяння Павла і Теклі» [5; 6; 8; 9], які датуються II століттям, і анонімне «Життя і чуда святої Теклі» з V століття. Цей останній твір, тісно пов'язаний з селевкійським культом² святої Теклі, традиція приписує Василеві Селевкійському, але сучасні дослідники, насамперед Гільберт Дагрон [10], який підготував критичне видання тексту «Життя і чуд», спростовують його авторство і вважають текст анонімним [18, с. 5–6].

¹ Мені відомо про існування статті з подібною назвою: Коробейникова Л. Н. «Життя святої Фекль» в редакції святого Димитрія Ростовського / Л. Н. Коробейникова // VII Научные чтения памяти Ирины Петровны Болотцевой: сб. Ярославского художественного музея. – Ярославль, 2003. – С. 135–148. На жаль, ця стаття виявилася для мене недоступною.

² Селевкія – візантійська провінція, пд. берег Малої Азії (тепер – Сіліфке, Туреччина).

Апокрифічні «Діяння» були дуже популярними, і культ святої Теклі, який підтримували як східні, так і західні Отці Церкви, опирався здебільшого на них [15; 16; 19]. Власне «Діяння» були «основним текстом для культу Теклі у ранньому християнстві» [18, с. 3]. «Житіє і чуда святої Теклі», написані у Селевкії, яка перетворилася на паломницький центр [15], складаються з двох частин: парафразованого з «Діянь» життєпису Теклі, з трохи зміненою кінцівкою, і чуд, які тривали протягом IV–VI століть.

За Скоттом Фіцджеральдом Джонсоном, автор «Житія Теклі», беручи за основу апокрифічні діяння, висвітлив основні сюжетні віхи, які розгортаються в географічних межах Іконії, Антіохії, Мир, знову Іконії та Селевкії. Він перейняв з «Діянь» спосіб почитання, але написав «Житіє» у «вищому регістрі грецької, ніж “Діяння”» [18, с. 6], користуючись досвідом античної літератури і використовуючи техніку, запозичену з раніших романних текстів [18, с. 28]. Автор «Житія» зобразив відхід Теклі з життя як «живе зникнення», що, важко не погодитися з С. Ф. Джонсоном, надає особливого значення місцю її кончини – Селевкії, де відчувається її присутність через численні чуда, яких у другій частині налічується 46 [18, с. 7].

У пізніші століття з’являється багато різних інших спроб переповідання апокрифічного сюжету, зокрема у збірниках житій святих. Так Житіє Теклі ввійшло до збірки Симеона Метафраста [17, с. 176]. У «Житіях Святих» Петра Скарги теж знаходимо його редакцію житія святої [11, с. 544–546].

Пам’ятки про святу Теклю у давньоруських рукописах. З двох «основних» творів про святу Теклю – «Діяння Павла і Теклі» (II століття) і «Житіє і чуда святої Теклі» – у давньоруських рукописах відомий, мабуть, лише перший¹. Його під назвою «Мученіє святої первомучениці рівноапостольної Теклі» знаходимо у Макаріївських Великих Четях Мінеях (ВЧМ) [4]², у Замойському рукописі початку XVI століття [1] і Львівському рукописі XVI століття [2]. Текст в останньому рукописі цікавий ще й доповненнями на маргінесах з «Житія діви і мучениці Теклі, учениці св. Павла» Петра Скарги у перекладі на церковнослов’янську мову³. Повний переклад цього твору П. Скарги під назвою «Страждання мучениці Теклі» І. Франко виявив у Перемиському Пролозі XVII століття й опублікував у своїх «Апокрифах і легендах» [3, с. 45–47].

При порівнянні текстів з ВЧМ, Замойського та Львівського рукописів зразу впадає у вічі, що вони практично ідентичні, а отже, походять з одного першоджерела, перекладу грецьких апокрифічних діянь Павла і Теклі на церковно-слов’янську мову⁴. Перек-

¹ Подальші пошуки можуть змінити загальну картину популярності Житія (діянь) Теклі. Поки що їх не так багато, але всі вони помітні. Про ранність культу святої Теклі у Русі може свідчити фреска зі Свято-Преображенського собору у Чернігові, оригінал якої, на жаль, втрачений. Див. [13].

² У Великих Мінеях розміщено також проложне житіє Теклі.

³ Ці доповнення ідентифікував Іван Франко [3, с. 45]. Цікаво, що вони настільки органічно зливаються з оригінальним текстом Діянь, що спершу складається враження, наче переписувач помилково випустив частину тексту і тому змушений робити вставки.

⁴ Першим зіставив текст зі Замойського рукопису з грецьким текстом «Діянь святих Павла і Теклі» Іван Франко, дійшовши висновку, що це «дословний переклад грецького тексту» [3, с. 41].

лад був майже дослівний (кожен із рукописів має незначні відхилення, що фактично обмежуються граматичними формами, словами-синонімами або ж випущеними чи вставленими окремим словами), проте з дещо видозміненою кінцівкою. Грецький текст закінчується словами: «καὶ ταῦτα διασαρτυραμένη ἀπῆλθεν εἰς Σελεύκειαν, καὶ πολλοὺς φωτίσασα τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ μετὰ καλοῦ ὄνους ἐκοιμήθη» [8, с. 269] – «І так засвідчивши, пішла до Селевкії, де, багатьох просвітивши словом Божим, добрим сном спочила». Церковнослов'янська редакція має ширшу кінцівку, за текстом Замоїського рукопису: «И сице засвѣдѣтельствовавши и иде въ Селевкїю, и многы просвѣщыши бж҃уємь словомъ, добрымъ сномъ оубо спе. и погрѣбено же бы чѣное тѣло еѣ въ храмѣ стѣмь са, в нем же и памать ѣа творимъ въ кд. днѣ мѣа септавра бл҃гдтїю Хв ою, омоуже есть слава, чѣ и поклананїе ннѣ и пр но и в вѣкы вѣкомъ» [3, с. 41]. Відома також і коротша кінцівка – у Львівському рукописі, де сказано лише, що пішла до Селевкії, тобто нічого не повідомлено про смерть святої [2, арк. 307]. Але на тому церковнослов'янське житіє не завершується, далі йдуть чуда. У тексті, розміщеному у ВЧМ (він з усіх нам відомих найраніший і переписаний, очевидно, зі ще ранішого рукопису), маємо три: перше чудо зі жрецем, друге про біснувату дитину і третє – так зване чудо в Мерсоні – про зцілення розслабленої дитини, вороже ставлення селевкійських «лікарів і баліїв» до Теклі і втечу святої від зловмисників, її кінець життя, коли Теклю сховала, розступившись, скеля, а зовні залишилася «часть отъ амафорїа» – «вѣры ради христїанъ» [4, с. 1390]. У Замоїському рукопису два чуда, пронумеровані як друге і третє (порівняно з ВЧМ – перше і третє). Ці самі чуда є у Львівському рукописі, але тут вони не виокремлені, а безпосередньо продовжують розповідь про прихід Теклі до Селевкії. Таке завершення виглядає більш логічним: про подію смерті вказано лише раз, власне не смерть, а зникнення у горі, коли в інших рукописах про неї говориться двічі (перед чудами і як завершення останнього чуда) і по-різному (смерть і зникнення в горі). Цікаво, що ті самі чуда, як свідчить Марина Чистякова, записані й у вільнюських рукописних прологах [14, с. 364].

Ці чуда, словами Івана Франка, – «селевкійська локальна традиція» і походять з селевкійських «Житій і чуд» V століття [3, с. 45]¹. Поки що залишається відкритим питання, як відбулося доповнення: чи, цілком імовірно, існував грецький готовий варіант з чудами, з якого був зроблений переклад, чи чуда додав сам перекладач зі селевкійського тексту V століття. З певністю можна стверджувати лише, що всі відомі нам церковнослов'янські тексти «Житія святої Теклі» походять з одної редакції.

Тупталів текст. Апокрифічні «Діяння святих Павла і Теклі», відомі у церковнослов'янських рукописах як «Житіє Теклі», є своєрідним розширенням 14-ї глави канонічних Діань апостолів і розповідають про прихід святого Павла до Іконії.

Павло з двома супутниками (Димасом і Єрмогеном, які в апокрифічних «Діяннях» зображені негативно) приходить до Іконії, де його зустрічає Онисифор і запрошує до свого дому. Там Павло живе і проповідує. Текля, молода і знатна дівчина з Іконії, заручена з багатим і знатним чоловіком Таміром, одного дня, сидючи при вікні, почувла, як

¹ В описі селевкійського «Житія і Чуд святої Теклі» Іван Франко дотримувався тогочасних уявлень про автора і час написання твору – Василій Селевкійський, VI століття.

апостол Павло проповідував у сусідньому домі. На Теклю настільки сильно вплинули його слова, що вона відмовилася навіть говорити зі своїм нареченим. Той звинуватив у всьому Павла й оскаржив його перед владою. Павла кинули до в'язниці. Вночі Текля підкупила сторожу і проникла до Павла у в'язницю. Коли це виявилось, вони обоє постали перед судом: Павлові було наказано покинути місто, а Теклю засудили на спалення. Але сталося чудо: з неба зійшов дощ і Теклі вдалося втекти до Павла, який чекав за містом. Тоді вони вирушили до Антіохії, де їх перестрів один зі знатних мужів, Олександр, який вельми сподобав Теклю і всіляко її домагався. Боронячись, Текля роздерла на ньому хітон, за що знову опинилася перед судом. Її засуджують на розшматування звірами на Антіохійській арені. Перед розправою її віддають на ніч до жінки царського роду на ім'я Трифена, котра нещодавно втратила доньку Фальконілу. Померла донька являється Трифені уві сні і просить, аби Текля за неї молилася. Трифена приймає Теклю за доньку і теж починає вірити. Коли Теклю вивели на арену до звірів, вони до неї навіть не торкнулися. Тоді Текля кинулася у воду, повну тюленів (ц.-сл. з гр. – *фоки*), сама себе охрестивши. Засліплені світлом, тюлені загинули. Ще прив'язували Теклю до биків, щоб її розірвати, але й це не вдалося. Врешті Теклю відпустили, вона декілька днів перебуває у Трифені, а тоді покидає Антіохію і знаходить Павла у Мирах. Павло посилає її проповідувати Євангеліє. Повернувшись до Іконії, вона довідується, що її наречений помер, і переконує свою матір повірити у Христа. Невдовзі Текля вирушає до Селевкії, де проповідує слово Боже, а згодом помирає.

Отож, що з відомого сюжету вибрав Дмитро Туптало і як це співвідноситься з покликами на маргінесах:

Епізоди з Тупталового «Життя Теклі»	Вказане джерело на маргінесі
1. Святи Павло і Варнава приходять до Іконії і зупиняються в домі Онисифора. Навчають людей у синагозі.	Діяння 14; про Онисифора – 2 Тим. 1, 16.
2. Текля, великого і славного роду, заручена Тамірові, сиділа при бесідах у домі Онисифоровому.	
3. Сиділа так, як колись Марія при ногах Ісуса, словом його живилася.	Лк. 10, 39; Мт. 4, 4.
4. Мати Теклі Теоклія кличе Таміра, але Текля відмовляється з ним розмовляти.	
5. Тамір оскаржує Павла перед князем.	Василій Селевкійський.
6. Павла ув'язнюють.	
7. Текля підкупує сторожу і проникає до Павла у в'язницю.	Златоустий («Почуй про святу Теклю. Вона, щоб побачити Павла, золотого своє сторожеві в'язниці віддала, ти ж ані цяти подати не хочеш, щоб побачити Христа») [7, с. 309] ¹ .

¹ Для зручності тут і надалі цитую переклад сучасною українською мовою. Засвідчую відповідність до оригіналу, видання друкарні Києво-Печерської Лаври 1711 року.

<p>8. Павло навчав Теклю – як батько доньку.</p>	<p>Григорій Ниський («Таке колись миро (тобто учення) з білою цноти лелією Павло з уст своїх у вуха святої дівчини пролив. Була ж та Текля краплинами, що з лілеї серця виходили, зовнішню людину умертвила, всі помисли і бажання погасила») [7, с. 310].</p> <p>Епифаній («Знайшла святого Павла Текля, яка мала нареченого гарного, найпершого у граді, дуже багатого, вельми чесного і світлого, від заручення з ним Павло відвернув її, і відвернулася та свята діва від всіх благ земних, щоб отримати небесні») [7, с. 310].</p>
<p>9. Пошуки за Теклею. Текля і Павло опиняються перед судом князя.</p>	
<p>10. Князь виганяє Павла з міста. Юдеї і погани хочуть Павла убити.</p>	<p>Діяння 14, 2–6.</p>
<p>11. Павло за містом чекає, щоб довідатися про Теклю.</p>	
<p>12. Текля сама заходить у вогонь.</p>	<p>Епифаній («як фенікс»).</p>
<p>13. У вогні Текля побачила Господа в образі Павла, що казав їй бути сміливою.</p>	<p>Св. Кипріяні («стань перед нами, як же у путях перед Павлом і у вогні перед Теклею»).</p>
<p>14. Дощ загасив вогонь, Текля врятувалася, пішла з Іконії, знайшла Павла.</p>	
<p>15. Текля йде з Павлом через Лістру і Дервію аж до Антіохії, несучи благу вість і зцілюючи недужих.</p>	
<p>16. Зустріч з Олександром, Текля борониться від нього.</p>	
<p>17. Текля знову перед судом, засуджена на розшматування звірами.</p>	
<p>18. Теклю на ніч віддають Трифені, аби її пильнувала.</p>	<p>Рм. 16, 12 (згадка по Трифену: «Вітайте, каже Трифену і Трифосу»).</p>
<p>19. Звірі навіть не торкаються до Теклі, Текля знову ночує у Трифені.</p>	
<p>20. Трифені уві сні являється їй померла донька Фалконіла з проханням, аби Текля помолилася за неї</p>	<p>Йоан Дамаскин («Чи хіба Фалконілу не спасла первомучениця після смерті?»).</p>
<p>21. Текля знову на арені зі звірами, її оголюють, бо думають, що в одязі зашиті чари.</p>	<p>Златоустий (порівнює Теклю зі старозавітною Пентефрією: «Яка була користь пристрасній жінці єгипетській, що в кімнаті оголилася? Яка була шкода первомучениці Теклі, що на видовищі оголена була?»)</p>
<p>22. Левиця лиже ноги Теклі.</p>	<p>Св. Амвросій («Видно було звіра, що долі лежав і ноги святій лизав, нічим же свідчачи голосом, що святого дівочого тіла пошкодити не може»).</p>

23. Теклю кидають в яму з гаддям.	
24. Теклю прив'язують до биків.	Василій Селевкійський.
25. Князь, злякавшись, відпускає Теклю.	
26. Текля знаходить Павла, але він не хоче, аби вона йшла з ним.	Єронім («Ніхто на війну не йде з нареченою»).
27. Павло благословляє Теклю і вона йде у Селевкію.	
28. Текля у Селевкії зцілює людей.	
29. Зустріч з жрецем (кара і зцілення та навернення жерця).	
30. Лікарі і чарівники у Селевкії бунтуються проти Теклі.	
31. Текля тікає від напасників, її рятує, розступившись гора.	

1 – Присутність Варнави, замість апокрифічних супутників Павла, пояснюється канонічними Діяннями, в яких Павло мандрує і проповідує з Варнавою. Окрім 1-ї глави Діянь, свт. Димитрій вказує ще і 2-ге послання до Тимотея, де згаданий Онисифор.

2 – В інших текстах Текля сиділа у себе вдома, по сусідству з Онисифоровим домом.

3 – Посилання ілюструють порівняння Теклі з Марією.

10 – В апокрифічних діяннях ігемон карає і виганяє Павла.

15 – Лістра і Дервія не згадуються в апокрифічних «Діяннях», але тільки у канонічних, що дорога до Антіохії пролягала через Лістру і Дервію.

18 – Покликання на маргінесі засвідчує, що ім'я Трифени згадане у посланнях до римлян.

23 – У ямі замість «фоків» гаддя, змії і єхидни. Апокрифічні «Діяння» розповідають, що скочивши у цю яму з водою, Текля сама себе охрестила.

27 – За апокрифічними «Діяннями» – вертається до Іконії.

28–31 – Не мають коментарів на маргінесі, але базовані на двох з трьох відомих у церковнослов'янських рукописах чуд (ті, що у Замойському і Львівському рукописах).

Як видно, Дмитро Туптало фактично вибрав лише ті епізоди, які згадують Отці Церкви, або про які йдеться у Святому Письмі, або ж які відбуваються з особами, засвідченими Святим Письмом, як у випадку з Онисифором і Трифеною. І додав ще кілька, потрібних для логічності сюжету. Також свт. Димитрій намагався відкорегувати деякі деталі розповіді, відповідно до тексту канонічних «Діянь апостолів». Двічі Туптало покликався на Василя Селевкійського, в обох випадках йдеться про події, відомі і з апокрифічних «Діянь». Селевкійські чуда, які Д. Туптало не маркував покликаннями, теж могли б походити з цього тексту V століття, але чомусь вибрані саме ті чуда, які відомі у церковнослов'янському перекладі. Очевидно, що селевкійське «Життя і чуда» було відоме свт. Димитрію з *Acta Sanctorum*, які, на думку О. Державіна, служили йому не лише джерелом, але й взірцем у складанні агіографічного компендіуму [12, с. 181]. Проте важко повірити, що Д. Туптало не знав церковнослов'янського «Життя святої Теклі».

У своєму переповіданні (парафразі) відомого сюжету свт. Димитрій постає послідовником певної традиції пошанування святої Теклі. Знаками цієї традиції стають, насамперед, авторські ремарки на маргінесі, особливість вказаних джерел, а також і сам спосіб, у який автор їх вказав. На початку тексту, там, де Д. Туптало зазвичай подавав перелік джерел, бачимо дуже загальну фразу – «Багатьма святими отцями засвідчене», яка є не стільки посиланням на джерела, як певною легітимізацією, опираючись на думку Отців Церкви. Перелік джерел, вказаних на маргінесах, охоплює *Діяння апостолів* (Ді. 14) і *Послання ап. Павла* (Рм. 16, 12), «Життя і Чуда святої Теклі», приписані Василію Селевкійському, дві бесіди Йоана Златоустого (на Ді., 25-а, і *Про сліпонародженого*), бесіда 4-а на *Пісню Пісень* Григорія Ниського, кілька покликань на святого Епіфанія, «Слово про мучеників» святого Кипріяна, «Слово на суботу м'ясопуну» Йоана Дамаскина, «Книга про дівство» Амвросія і проповіді (?) Єроніма. Цей перелік, як і сам текст Тупталового «Життя Теклі», демонструє специфічність цих посилань, у дусі тої першої ремарки про «свідчення»: більшість «джерел» не є власне джерелами у сенсі інформативності, вони є радше легітимізацією, підтвердженням святості і тотальним опираючись на опінію та авторитет Отців Церкви. Відтак і риторика цих цитат аргументаційна і захисна, передусім вони демонструють, що свт. Димитрій дотримується святоотцівської традиції у почитанні протомучениці і рівноапостольної Теклі.

Святоотцівська традиція інтерпретації образу святої Теклі була предметом кількох досліджень, зокрема статті Леоні Гайне «Текля і Отці Церкви» [16; 19; 20]. Отці Церкви підтримували утверджені до IV століття образ Теклі як приклад жіночого аскетизму і дівства. Водночас свята Текля, хоч і не загинула мученицькою смертю, посіла місце протомучениці поруч зі святим протомучеником Стефаном. З V століття, з появою селевкійських анонімних «Життя і Чуд», утверджується ще один образ Теклі як захисниці православ'я. Л. Гайне, розмірковуючи над тим, що Отці Церкви, активно використовують образ Теклі насамперед для утвердження жіночого аскетизму і часто лише називають її ім'я (в межах двох тез: «Текля – лише ім'я, не особа» або «Текля була трохи більше, ніж ім'я» [16, с. 211]), припускає, що її імені було достатньо, бо її життя «мабуть, було так само відоме, як і життя Марії, з якою її часто згадували в парі» [16, с. 215]. Різні епізоди з життя Теклі стають у проповідях Отців прикладами жертвності і служіння, їх згадування (власне лише називання) засвідчує знання її життя і його авторитетність як для самих Отців, так і для їх побожних слухачів.

З усіх іпостасей Теклі свт. Димитрій акцентував на дівственності (чистоті) і мучеництві. Насправді всі інші характеристики, як, наприклад, здатність цілювати людей, впливають з чистоти, за яку вона, зрештою, і муки терпіла. Зрозуміло, що у Тупталівському тексті нема й натяку на рівноапостольне проповідування Теклі¹ і тим паче на те, що вона сама себе охрестила. Але й нема того прославляння Божественної Трійці, яке вкладає в уста Теклі анонімний автор селевкійських «Життя і Чуд». Зрештою, Туп-

¹ Наприклад, епізод, коли Текля з Павлом ідуть до Антіохії: «...Павло з Варнавою пішли через Лістру і Дервію, благовістуючи Євангеліє і цілюючи недужих. Ішла ж за ними і Текля аж до Антіохії» [7, с. 312]. Можна доміслити, що й Текля проповідувала, але у Д.Туптала – лише «ішла».

талова Текля, як і та, що з «Діянь апостола Павла і Теклі», мало говорить, вона «жінка не слова, а діла» [19, с.166].

Тупталів текст «Життя і страждання первомучениці Теклі Рівноапостольної» вивірений і лаконічний, значно риторичніший, аніж інші життя з його Четій Міней. І ця риторика, що проявляється найбільше у цитатах і аллюзіях з Отців Церкви, служить насамперед для виправдання і легітимізації. Авторитет Отців Церкви у почитанні святої Теклі був підставою для написання «Життя Теклі», а використання різних епізодів з її життя у їх творах – основним орієнтиром у побудові сюжету Тупталового твору.

У дослідженні Тупталового метафразису текст «Життя Теклі» дає дуже цікавий приклад його методу опрацювання і викладу матеріалу, дорисовуючи суттєві штрихи до портрету Туптала-агіографа, бібліста і шанувальника церковного передання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

Рукописи

1. Збірник слів і житій (Замойський збірник) // Фонди наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка, шифр 203. III (публікація Івана Франка: Апокрифи і легенди з українських рукописів. Том III. Апокрифи новозавітні / репринт вид. 1902 р. – Львів, 2006. – С. 33–45).
2. Торжественник мінейний 1603 р. // Фонди відділу рукописів ЛНБ ім. Стефаніка НАН України. – Оссол. 38, арк. 301–308.

Друковані

3. Апокрифи і легенди з українських рукописів. Том III. Апокрифи новозавітні / репринт вид. 1902 р. – Львів, 2006. – С. 33–45.
4. Великія Мінеи Четіи. Сентябрь. Дни 14–24. – Санктпетербургъ: Типография императорской академии наукъ, 1869. – С. 1376–1390.
5. Деяння Павла и Феклы // Сергей Аверинцев. Собрание сочинений. Переводы: Многоценная жемчужина / пер. с сирийского и греческого. – Київ : Дух і Літера, 2004. – С. 265–280 (Переклад С. Аверинцева на російську з грецької за вид. Vouaux L. Les Actes de Paul et ses lettres Apocryphes. Paris, 1913).
6. История Феклы, ученицы его, Павла апостола // Мещерская Е. Н. Апокрифические деяния апостолов. Новозаветные апокрифы в сирийской литературе. – Москва : «Прицельс», 1997. (переклад Є. Мещерської зі сирийської версії діянь за вид. W. Wright. Apocryphal Acts of the Apostles. Vol. I. L., 1871. P. kkz–kst). URL : http://www.krotov.info/acts/05/3/mescher_09.htm.
7. Туптало Д. Життя Святых (Четьї Міней) у 12 томах. Том I: Вересень / Дмитро Туптало ; пер. із ц.-сл. Д. Сироїд. – Львів : Свічадо, 2011 (переклад з видання друкарні Києво-Печерської Лаври 1711 р.).
8. Acta apostolorum apocrypha. Post Constantinum Tischendorf / ed. R.A Lipsius et M. Bonnet. – Lipsae, MDCCCXCI. – P. 235–272.
9. Barrier J. W. The Acts of Paul and Thecla. A Critical Introduction and Commentary / Jeremy W. Barrier. – Tuebingen, 2009 [Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 2.Reihe 270].
10. Dagron G., ed. Vie et miracles de Sainte Thècle: Texte grec, traduction et commentaire / Gilbert Dagron, ed. – Brussels: Société des Bollandistes, 1978.

11. *Skarga P. Żywoty Świętych / Piotr Skarga. – 1581. – S. 862–863; Skarga P. Żywoty Świętych. Tom III / Piotr Skarga. – Kraków, 1935. – S. 544–546.*

Дослідження

12. *Державин А. Четии-Минеи святителя Димитрия, митрополита Ростовского, как первоисторический и литературный памятник / Александр Державин // Богословские труды. – 1976. – 181 с.*
13. *Лазарев В. Н. Искусство древней Руси / В. Н. Лазарев. – Москва, 2000. – Илл. 89.*
14. *Чистякова М. В. Текстология вильнюсских рукописных прологов: сентябрь – ноябрь / М. В. Чистякова. – Вильнюс, 2008.*
15. *Davis S. J. The cult of St. Thecla. A tradition of woman's piety in Late Antiquity / Stephen J. Davis. – Oxford : Oxford University Press, 2001. – 288 p.*
16. *Hayne L. Thecla and the Church Father / Leoni Hayne // Vigiliae Christianae 48 (1994). – P. 209–218.*
17. *Högel C. Symeon Metaphrasted: Rewriting and Canonization / Christian Högel. – Museum Tusulanum Press, 2002. – P. 176.*
18. *Johnson S. F. The Life and Miracles of Thecla. A Literary Study / Scott Fitzgerald Johnson. – Harvard University, 2006. – [Hellenic studies series; v.13].*
19. *Pesthy M. Thecla among the Fathers of the Church / Monika Pesthy // The Apocryphal Acts of Paul and Thecla / ed. Jan N. Bremmer. – Kampen, 1996. – P. 164–178.*
20. *Schlau C., Dr. Die Akten des Paulus und der Thecla und die ältere Thecla-Legende. Ein Beitrag zur christlichen Literaturgeschichte / Dr. Carl Schlau – Leipzig, 1877.*

Стаття надійшла до редколегії 30.01.2017

Прийнята до друку 22.02.2017

TUPTALO'S REDACTION OF SAINT THECLA'S LIFE

Dariya SYROYID

*Ukrainian Catholic University,
17, Ilariona Svetsitskoho Str., Lviv, 79011, Ukraine*

The article is dedicated to redaction of the Saint Thecla's Life, written by Dymytriy Tuptalo for his Chetii Minei and to literary history of texts about St Thecla as its preconditions. Tuptalo's text was written on the base of many different texts known in Church Slavic and in common Christian traditions. Dymytriy composed his own text according to his aim of creating a legitimated image of Saint Thecla. The key to understanding of Tuptalo's method of constructing of plot and its correction lays in margins. Comparing the references and the basic text makes it possible to see how the apocryphal plot was turned into hagiography. From all origins Tuptalo chose moments that were mentioned by Church Father or had some reference to the Bible. The text of Saint Thecla's Life has its special place in Tuptalo's compendium, it is more rhetorical than the other texts, but it, as other texts of Dymytriy, confirms his very responsible position as an author.

Keywords: paraphrase, metaphrase, margin, source, Church Fathers, apocrypha, hagiography.